

Отримано: 2 травня 2018 р.

Прорецензовано: 29 травня 2018 р.

Прийнято до друку: 1 червня 2018 р.

e-mail: ms.m.nazarenko@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-2(70)-164-166

Назаренко М. М. Структурно-семантичні особливості евфемізмів та способи їх перекладу мови оригіналу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 2(70), червень. С. 164–166.

УДК: 81.134: 112.2

Назаренко Марина Миколаївна,
викладач кафедри теорії та практики перекладу,
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕВФЕМІЗМІВ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУЗ МОВИ ОРИГІНАЛУ

У статті аналізуються евфемізми, їх структурні та семантичні різновиди та особливості функціонування у мовному процесі. Основна увага зосереджується на проблемі перекладу евфемізмів. Автор статті вивчає застосування перекладацьких трансформацій у перекладі евфемізмів з мови оригіналу. У роботі розглядаються різні стратегії та підходи до перекладу даної лексики.

Ключові слова: евфемізм, евфемія, переклад, перекладацька трансформація, метод додавання, конкретизація.

Назаренко Марина Николаевна,
преподаватель кафедры теории и практики перевода,
Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЭВФЕМИЗМОВ И СПОСОБЫ ИХ ПЕРЕВОДА С ЯЗЫКА ОРИГИНАЛА

В статье анализируются эвфемизмы, их структурные и семантические разновидности и особенности функционирования в языковом процессе. Основное внимание сосредотачивается на проблеме перевода эвфемизмов. Автор статьи изучает использование переводческих трансформаций при переводе эвфемизмов из языка оригинала. В работе рассматриваются различные стратегии и подходы к переводу данной лексики.

Ключевые слова: эвфемизм, эвфемия, перевод, переводческая трансформация, метод добавления, конкретизация.

Maryna Nazarenko,
Lecturer of the Department of Translation Studies,
LuhanskTarasShevchenkoNationalUniversity

STRUCTURAL-SEMANTIC PECULIARITIES OF EUPHEMISMS AND WAYS OF THEIR TRANSLATION FROM THE SOURCE LANGUAGE

Euphemisms, their structural and semantic varieties and the peculiarities of functioning in the language process are investigated in the article. Euphemisms are words which are used to substitute indecent, rude, offensive or impolite words in the process of communication. The substitution is accounted by the speaker's tendency to be considerate and not to offend other people. This device is dictated by social conventions.

There are different classifications of euphemisms. Linguists classify them according to structural and semantic features. Euphemisms can be expressed by single words, word combinations, phraseological units or sentences. Most of euphemisms have stylistic connotations in their semantic structure. In present day they are based on some social and ethical standard of behaviour. Euphemisms are used to avoid social, moral, political and superstitious taboos.

The focus is on the problem of translating euphemisms. Various strategies and approaches to translating this vocabulary are considered in the article. The author of the article investigates the use of translation transformations in the process of translating euphemisms from the source language. Translation transformations are lexico-semantic, structural and functional adequate means of covering associate, correlative and informative relationships in the source and target languages. Addition and specification are considered as the most effective ways of translating euphemisms.

Key words: euphemism, euphemia, translation, translation transformation, addition, specification.

Використання евфемізмів є важливим лінгвістичним явищем у лексичній системі мови. Евфемізація являє собою безперервний процес заміни одних найменувань на інші, заснований на постійній оцінці і переоцінці людиною форм вираження, що породжується прагненням успішної комунікації.

Дослідженню проблематики евфемії присвятили свої роботи такі вчені, як І. Р. Гальперін, В. В. Гуревич, В. І. Заботкіна, А. М. Кацев, Л. П. Крисін, І. В. Арнольд, В. М. Ярцева, Д. Е. Розенталь, Е. І. Шейгал, В. П. Москвін, Б. А. Ларін, Р. В. Холдер, Х. Росон та ін.

Мета дослідження полягає у визначенні поняття евфемізмів, їх структурних та семантичних характеристик, а також аналіз труднощів та перепон, які виникають при їх перекладі з мови оригіналу.

Об'єктом дослідження є перекладацькі трансформації та способи досягнення адекватності перекладу евфемізмів.

Актуальність роботи полягає в тому, що в науковій літературі відсутнє єдине розуміння явища евфемізації. Динамічність і багатоаспектна природа евфемізмів є причиною великої різноманітності їх лексико-граматичних форм, емоційної нейтральності або стилістичної забарвленості, варіативності їх потенціалу. Ці властивості евфемізмів призводять до того, що проблема їх визначення представляє певні труднощі для дослідників.

Евфемізм (від грец. *euphemismos*, eu – добре, *phemi* – говорю) – це заміна слів з грубим або непристойним змістом чи забарвленням на слова та вирази, які виражають цей зміст у пом'якшеній формі або завуальовано [9, с. 533].

У мовленні евфемізми використовуються для того, щоб приховати значення виразів, які в соціумі вважаються непристойними або неввічливими.

Існують різні визначення евфемізмів. О. С. Ахманова твердить, що евфемізми – це емоційно нейтральні слова або вирази, вживані замість синонімічних їм слів і виразів, що представляються для мовця непристойними, грубими або не тактовними [10, с. 116].

На думку І. Р. Гальперіна, евфемізм – це слово або фраза, які використовуються для заміни неприємного слова або виразу на відносно прийнятніше [2, с. 159].

К. Тюріна зазначає, що евфемізми – це м'які й дозволені, меліоративно-алегоричні, а іноді і просто прийнятніші за тих чи інших причин слова або вирази, вживані замість тематично стигматичного або соціально некоректного вокабуляру, замість слів або виразів, що представляються для мовця забороненими, непристойними, неприйнятними з точки зору прийнятних у суспільстві норм моралі, або просто грубими і не тактовними [4, с. 83].

Творення евфемізмів являє собою складний процес, який відбувається завдяки супутнім йому факторам. Мова розвивається і змінюється разом із суспільством. Евфемізми є одним з найяскравіших проявів процесу трансформації думок і намірів суспільства як такого, тому при вивченні евфемізації варто звернути увагу на соціокультурні явища, які мають прямий зв'язок з мовою. Варто зауважити, що евфемія – суб'єктивне явище. Адже деякі мовці не вважають певні слова та фрази непристойними чи неприємними.

Їх використання відіграє важливу роль у мовному процесі. Евфемізми відносять до лексичного рівня мови і в художньо-му творі вони виражаються за допомогою окремих специфічних лексем. Їх наявність – ефективний стилістичний прийом, який надає твору особливого характеру та відтінку. Автор може оперувати лексикою будь-якого стилю.

Існують різні класифікації евфемізмів. Л. М. Шапіна поділяє евфемізми на такі, що пов'язані з дискримінацією, позначають страшні та неприємні явища, нечистоти; евфемізми, які пов'язані із впливом держави на життя людей; ті, що вказують на вік та зовнішність людини; дипломатичні евфемізми; евфемізми у мові реклами, професійному жаргоні та соціально-побутові евфемізми [4, с. 87].

А. М. Кацев поділяє евфемізми на такі види:

- 1) стерті евфемізми (ті, що втратили свою функцію, вживаються у мовленні лише в силу традиції);
- 2) справжні евфемізми (ті, що виконують евфемістичну функцію на даному етапі розвитку мови);
- 3) справжні евфемізми з додатковим стилістичним забарвленням (ті, що поєднуються з гумором та іронією) [5, с. 41].

Варто зазначити, евфемізми характеризуються значною структурною різноманітністю. Наведемо класифікацію Р. В. Холдера:

1) евфемізми, виражені словами:

- іменниками (underachiever – неуспішна людина, entanglement – скрутне становище);
- прикметниками (liberal – нетерпимий, special – з особливими потребами);
- дієсловами (towhitewash – зам'яти незручну ситуацію, topassaway – померти);
- прислівниками (friendly – без особливого компромісу);

2) евфемізми, виражені словосполученнями:

- вільними словосполученнями (academicdismissal – виключення з коледжу, gradual increase in prices and wages – інфляція, confidential source – інформатор);
- фразеологічними зворотами (threesheetstothewind – людина, яка випиває; tosendsomebodytoglory – убити когось).

3) евфемізми, виражені реченнями [11].

Тенденція до евфемізації мовлення є універсальною, але проявляється вона у кожній мові по-різному. Відтворення евфемізмів при перекладі може викликати певні труднощі. Питання адекватності та еквівалентності перекладу є важливою проблемою сучасного перекладознавства. Головне завдання перекладача полягає у чіткому відтворенні та збереженні змісту тексту оригіналу й усвідомленні особливостей вживання евфемізмів у мовах. Інколи важливо правильно зрозуміти підтекст, особливо при перекладі творів художньої літератури. Для перекладу безеквівалентної лексики використовують перекладацькі трансформації. Перекладацькі трансформації – це міжмовні перетворення з метою досягнення перекладацької еквівалентності.

В. Н. Комісаров зазначає, що перекладацькі трансформації використовуються при перекладі в тому випадку, якщо у вихідному тексті мови оригіналу зустрічається нестандартна мовна одиниця на рівні слова, наприклад, власне ім'я, притаманне для початкової мовної культури і відсутнє в мові перекладу, термін в тій чи іншій професійній області, слова, що позначають предмети, явища і поняття, характерні для вихідної культури, але відсутні або мають іншу структурно-функціональну упорядкованість у мові перекладу [6, с. 76].

І. В. Корунець, А. М. Кацев виділяють наступні способи перекладу евфемізмів: метод підбору еквівалентів, описовий переклад, метод додавання, конкретизація, генералізація, перифраз, калькування [5; 8].

На думку А. М. Кацева, найефективнішими методами перекладу евфемізмів є метод додавання та конкретизація.

Метод додавання є ефективним засобом при перекладі евфемізмів з мови оригіналу, тому ним часто користуються перекладачі. Адже відтворення змісту евфемізмів у мові перекладу часто вимагає розгорнутих коментарів. Наприклад, фрази 'plumbersstaff' або 'plumbersoperation' позначають штат і діяльність людей, що займаються запобіганням витоків секретної інформації. Евфемістичне значення слів відрізняється від прямого значення слова 'plumbers' (сантехнік). Ці висловлювання з'явилися в англійській мові після Уотергейського процесу. Саме тому, при перекладі цих фраз з мови оригіналу необхідно пояснити їх значення та прокоментувати особливості вживання. Переклад використовує метод додавання.

Метод конкретизації полягає у заміні слова або словосполучення іноземної мови з широким предметно-логічним значенням на слово чи словосполучення з вузьким значенням. Евфемізми, які містять у своїй структурі слова 'affair', 'matter', 'effort', 'mission', потребують використання конкретизації при перекладі.

А. Ю. Галайчук розглядає такі підходи до перекладу евфемізмів:

- 1) евфемізм в оригіналі передається за допомогою еквівалентного евфемізму у мові перекладу;

2) евфемізм в оригіналі передається за допомогою лексеми на пряме позначення того, що в оригіналі виражено евфемізмом;

3) слово, яке не є евфемізмом у тексті оригіналу, передається у перекладі за допомогою евфемізму[1, с. 118].

При перекладі евфемізмів необхідно враховувати фонову інформацію та контекст. Основною перешкодою для адекватного перекладу евфемізмів є протиріччя понятійних систем у різних мовах. Тому задача перекладача полягає у гармонізації мовних систем та їх узгодженні.

Таким чином, використання евфемізмів є невід'ємною частиною мовного процесу. Вони дозволяють замінити табуовану лексику в сфері релігії, медицини, політики, етики тощо. Процес відтворення евфемізмів у перекладі – складне та цікаве явище. Найефективнішими способами перекладу евфемізмів з мови оригіналу є перекладацькі трансформації, зокрема, метод додавання та конкретизації. Перспективним та актуальним є подальше вивчення евфемізмів та способів їх перекладу. Адже кількість наукових праць, присвячених цьому питанню, є незначною.

Література:

1. Галайчук А. Ю. Соціальні та побутові евфемізми в оригіналі та у перекладі (на матеріалі сучасної іспаномовної прози та її перекладів українською мовою) / А. Ю. Галайчук // Нова філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя : ЗНУ, 2012. – №50. – 221 с. – С. 117-120.
2. Гальперин И. Р. Стилистика английского языка / И. Р. Гальперин. – М. : Высшая школа, 1981. – 316 с.
3. Єфімов Л. П., Ясінецька О. А. Стилiстика англiйської мови i дискурсивний аналіз. Навчально-методичний посiбник / Л. П. Єфімов, О. А. Ясінецька. – Вінниця : Нова Книга, 2011. – 240 с.
4. Заботкина В. И. Новая лексика современногоанглийского языка: учеб.пособие / В. И. Заботкина. – М. : Высшая школа, 2009. – 124 с.
5. Кацев А. М. Эвфемизмы в современном английском языке / А. М. Кацев. – Л.: Луч, 1986. – 164 с.
6. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учебник для институтов и факультетов иностранных языков / В. Н. Комиссаров. – М. : Альянс, 2013. – 253 с.
7. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу / В. В. Коптілов. – К. : Видавництво Київ. університету, 1982. – 326 с.
8. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник / І. В. Корунець. – Вінниця : Нова Книга, 2003. – 448 с.
9. Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. Словарь-справочник лингвистических терминов. Пособие для учителей / Д. Э. Розенталь, М. А. Теленкова. – М. : Просвещение, 1994. – 543 с.
10. Тимченко Є. П. Евфемізми в порівняльному аспекті (на матеріалі німецької та української мов) / Є. П. Тимченко // Мова і культура. – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2009. – Вип. 11. – Т. VII (119). – С. 115–121.
11. Holder R. W. How Not To Say What You Mean: A Dictionary of Euphemisms / R. W. Holder. – Oxford University Press, 2002. – 501 p.